

XVI.

Nogle geistlige Sager fra Thyrsting Herred.*Meddeelte af J. L. Rohmann,*

(efter en Provsterets Protokol i Thyrsting-Vrads Herreds-Arkiv).

1698 blev Præsten Jørgen Thorup i Ring af Corporal Johan von der Heide indstevnet til en Provsteret, fordi Præsten havde pludselig overfaldet ham og øvet Vold imod ham i Lieutenant Rollenberg's Huus i Ring den 13 Januar. Paa Præstens Vegne mødte Præsten i Nim Hr. Niels Bang og beviste, at Aarsagen til at Hr. Jørgen ikke mødte, var den, at han siden den 13 Januar var svag og sengeliggende, »da han elendig, ynkelig og fast uhørlig var mishandlet i Lieutenants Frues og Tjenestefolks Nærværelse og Paasyn.« — Det Blad, som indeholder Vidnernes Forklaring over Sammenhængen, er udrevet af Protokollen, men af de følgende Blade fremgaaer, at der hos Lieutenanten har været Selskab og at Præsten og Corporalen vare blevne uenige, komne op at slaas og derefter igjen blevne forligte. Da Lieutenanten derefter var gaaet ud af Stuen, stod Corporalen ved Døren og Præsten spadserede op og ned ad Gulvet. Uden mindste Ord paa nogen af Siderne gik da Præsten hen og greb fat paa Corporalen og vilde kaste ham baglænds om i Sengen, som stod i Stuen; men da bad Corporalen mange Gange om at maatte være i Fred og stillede sig igjen ved Døren. Derpaa gik Hr. Jørgen hen til Fru Lieutenants og sagde sagtelig: »Maa jeg gjøre det for Fruen, da vil jeg nu ret slaas Corporalen, at Ilden skal flyve ud af hans Rumpe,« og gav ham i det samme et Slag. Slagsmaalet synes da at være bleven fortsat, thi en Rytter vidnede, at da Hr. Jørgen vilde havt Corporalen om i Sengen, stod han og spillede paa en Fiol for dem, og da de efter det første Slagsmaal vare blevne forligte, kom Hr. Jørgen ud i Køkkenet og sagde, at dersom han ikke havde faaet det Slag over Armen, skulde han have

slaget baade Corporal og Rytter, om de end havde været tre saadanne til. Sagen forekommer ikke oftere.

Fra 1689 blev Sognepræsten til Vinding og Bryrup indviklet i adskillige Retssager, der efter flere Aars Forløb endte sig med hans Afsættelse. Den første Klage udgik fra Menigheden og indeholdt disse to Punkter: 1) at Præsten Johan Thrænovius havde ønsket en Ulykke over sine Sognefolk og dem, han var vred paa; — 2) at han havde prædikeret af Had, skjældet i sin Prædiken og ønsket Forbandelse over Menigheden. Herover blev Johan Thrænovius indkaldt for en Provsteret, som holdtes i Vinding Kirke den 8 April 1689. Først fremtraadte Degnen og forklarede angaaende det første Klagepunkt, at han ikke kunde høre, hvad Præsten sagde, formedelst den Allarm, som opstod, da Folkene gik af deres Stole og ud af Kirken. Angaaende det andet Punkt forklarede han, at han siden den 27 Februar havde af Prædiken kunnet mærke, at der var Nogen, hvem Præsten var vred paa, thi han havde sagt: »Nu seer jeg, I blive ved Eders gamle Maneer at sætte Huerne paa under Prædiken, og at Degnens Embede er helligere end Præstens, da I under Sangen tage Huerne af.« Dernæst tilføjede han, at Anden Juledag lyste Præsten til Tjeneste paa Tredie Juledag til 2 Timer før Dag. Et andet Vidne udsagde, at Hr. Johan paa Nytaarsdag prædikede Guds Ord, men om det var af Had vidste han ikke; derimod havde Jens Kæmpe siddet med sin Hue paa under Prædiken trods Præstens Formaning, og uagtet Hr. Johan selv havde sin Hue af under Prædiken. Sagen blev opsat.

1690 anklagede Hr. Johan Herredsfogden Mathias Melchiorson i Velling, fordi han og Sognefolkene i Bryrup foragtede Kongens Lov og ikke søgte Kirken, naar Prædiken holdtes; Herredsfogden havde ikke været i Kirke paa nogen Bededag eller ved nogen Fasteprediken, og siden Pintsedag

havde han ikke været over 7, og hans Kone ikke over 3 Gange i Kirke. Den første Retsdag blev Sagen opsat; den næste Gang holdtes Retten i Rye Kirke. Da en stor Mængde Folk strømmede ind i Kirken for at høre til, forlangte Hr. Johan, at de skulde vises ud; herimod protesterede Herredsfogden, og idet Provsten vilde til at decidere, blev han syg. Præsten Hr. Niels Olufsen i S. Vissing fortsatte da Retten. Iblandt Herredsfogdens Kones Undskyldninger for sin Udeblivelse fra Kirken var den, at hun den hele Sommer havde været saa sygelig, at hun ei engang kunde see til sine Folk i Marken. Sagen blev atter opsat. Fra nu af gik det ud paa et gjensidigt Drilleri af Parterne. Naar Præsten Johan Thrænov stevnede de Bryrup Sognemænd for Provsteretten, stevnede Herredsfogden dem under deres Falsmaal til samme Dag for Herredstthinget, saa at, naar Opraab skete af Provsteretten, var Ingen mødt. Om-sider faldt Dommen saaledes: at da Beviserne paa begge Sider vare ufuldstændige, blev Sagen henviist til Landemodet i Aarhus.

Derefter fulgte nu Herredsfogdens Angreb paa Præsten. Hiin lod denne indstevne til en Provsteret, som holdtes den 12 Marts 1691. Klagerne og Beskyldningerne vare følgende:

- 1) Johan Thrænov vil ikke betjene de Syge med Sakramentet og skrifter en Deel af private Affecter bag Alteret.
- 2) J. T. gjør sig selv en Lov og tager Penge af Dem, som lader sig trølove.
- 3) Han holder endeel Folk fra Alterens Sakramente, naar de ikke betale ham Penge.
- 4) Han forklarer ikke efter Loven Cathecismen. To Gange om Aaret før Altergangen og ved Provstevisitats ere de eneste Tider, da det skeer.

Disse Beskyldninger benegtede Præsten.

- 5) Han havde tre Prædikedage forholdt sig utilbørlig.

Om denne Beskyldning fremkom følgende Vidnesbyrd: »Søndagen imellem Juul og Nytaar 1689, midt under Prædiken, satte Jens Sørensen i Vinding sin Hue paa. Præsten formanede ham forgjæves til at bevise Gud og Embedet den skyldige Ære, og tilføjede: »Jeg har mange Gange været i Slotskirken i Kjøbenhavn, men aldrig har jeg seet, at vor allernaadigste Arvekonige har siddet med sin Hat paa, eller nogen af Hans Majestæts høie Ministre, for den Ære de beviste Gud i hans Huus.« — Men formedelst Jens Sør. Bestandighed kom Hr. Johan fra sine Conceptor, som neppe vare halv ude. Det Samme hændte sig sidste Nytaarsdag, da Prædiken neppe var begyndt. Hellig Tre Kongersdag skete det Samme. Da maatte Hr. Johan vende sig fra Folket mod Alteret for ikke atter at komme fra sine Conceptor.

Andre Vidner forklarede: at Nytaarsdag, da Jens Sør. satte sin Hue paa, gjorde Flere det Samme. Da sagde Præsten: »Nu seer jeg, her er oplagt Raad af Svogerskabet.«

- 6) Han vil ikke kaste Jord paa de Døde, naar de ere nedsatte i Graven.

Herom vidnedes, at han lod flere Lig henstaae i 8 Dage i aaben Grav, fordi de efterlevende Slægtninge ikke kunde give ham 1 Rdlr. Siden undskyldte han sig med, at Kisterne vare af Eg, hvilket han ikke beviste.

- 7) Han begynder Gudstjenesten, uden at Nogen af Menigheden er tilstede.

Herom afgaves følgende Vidnesbyrd: Da Herredsfogdens Barn skulde begraves, løb Præsten ind i Kirken, tog Degnen med sig og begyndte strax at synge, uagtet der Ingen var i Kirken uden de to alene. Da Liget kom til Kirkegaarden, gik en Karl ind og bad Hr. Johan, om han vilde komme ud og kaste Jord paa det; men da Karlen kom op imod Alteret, vendte Præsten sig

om imod ham og sagde: »Gaa bort! I forstyrrer mig i mit Embede.« Da omsider Hr. Johan gik af Kirken, gik han hen og kastede Jord paa Liget. Dagen forud var der Bud hos ham, om han vilde kaste Jord paa Herredsfogdens Barn, og da vilde han hverken svare Ja eller Nei.

Denne Sag blev ligeledes henviist til Landemodet, som den 6 Mai 1692 dømte Johan Thrænov til at gjøre Afbigt, bøde Kost og Tæring til Herredsfogden med 20 Rdlr., til fattige Præsteenker 40 Rdlr., og befandtes han oftere skyldig i saadanne Sager, skulde denne Sag staae aaben og han have sit Kald forbrudt uden al Proces.

En ny Sag begyndte samme Aar 1692. Da klagede Herredsfogden:

- 1) at Hr. Johan havde ladet Skriftemaalet og Sakramentet i Bryrup Kirke forrette af en ubekjendt Person i en rød Filemults Kjole;
- 2) at Vinen var meget slet, da Herredsfogden gik til Alters den 17 Januar, og
- 3) at bemeldte »usædvanlige Person«, da han havde kommet Vinen i Kalken, lagde en Klud over en Flaske, hvorigjennem han atter siede Vinen af Kalken og »samme Klud var meget skiden.«

Da nu Provsten for Retten spurgte Hr. Johan om den fremmede Persons Navn og Stand, svarede han: det var en hæderlig Præstemand, som han i mange Aar havde kjendt i Skaane; men da Provsten forlangte yderligere Forklaring, stod han op »i Furie og med mange ufine og uskikkelige Ord for Retten, og uden alt lovligt Gjensvar bortløb.«

Til andre Beviser paa Hr. Johans mislige Embedsførelse kom nu ogsaa et Tingsvidne, der ikke var bleven fremlagt under den forrige Sag, at han Anden Juledag 1691, da han takkede for Offer, havde sagt: han ønskede Herrens Velsignelse over Dem, som havde æret ham og været fine og høflige; »men De — føiede han til — som forringet haver mit Offer og været uhøflige, Dem tager jeg denne

Velsignelse fra.« Og da en Mand Første Juledag lagde sit Offer paa Alteret, sagde Hr. Johan: »Det skulde Du givet en Betler, Du Svinehoved!« — og da han gik ud af Kirken Juledag havde han en Toskilling i sin Haand og sagde: »Der seer I Peder Nielsens Høflighed, hvorledes han har vanæret Herrens Alter i Dag; tager den og giver den til den fattige Betler i Eders By.«

Den 21 Marts 1692 var nu Retten samlet i Græstrup Kirke for at fælde Dom. Da kom Hr. Johan — som det hedder i Protokollen — »snublende, som om han enten var beskjenket eller ikke vel forvaret i Hovedet, og usædvanlig raabende«, og da han blev paamindet om at vise Agtelse for Retten, svarede han: nu vilde han først ret tugte Herredsfogden. — Retten søgte at mægle Forlig, men Hr. Johan raabte: »Nei«, og »løb trodsig ud af Kirken.«

Den 11 April blev Dommen afsagt: at Johan Thrænov, fordi han havde brugt fordærvet Viin til Alterens Sakramente, burde bøde 4 Rdlr. til fattige Præsteenker, og fordi han den 21 Marts kom beskjenket i Retten og viste Trodsighed, burde han til førstkommende Landemode gjøre Afbigt, hvorhen og Paastand paa hans Afsættelse henvistes.

Den 26 samme Maaned var Provsten, Hr. Holger Bredal, paa Visitats i Vinding og Bryrup Kirker. Da Provsten nu i Bryrup Kirke spurgte en Pige: »Hvad er Synd?« og hun ikke kunde svare, sagde han: »De sige, at Hr. Johan er en strengere Mand, men de gjøre ham vist Uret, efterdi han har annammet denne Pige til Gudsbord to Gange, som i Dag ikke veed Saameget.« — Derpaa tog Her Johan Ordet: »De blive vel ingen Præster.« — Dertil svarede Provsten: »Da er det ikke saa dybt et Spørgsmaal, at jo en Bonde kunde svare paa det.« — »De kunne vel svare Eder — sagde Hr. Johan — men de synes, at I er for ung, derfor ville de ikke svare.« — »Bedre er en ung Viis end en gammel Nar« — sagde Provsten. — Med slemme Miner og Fagter udbrød Hr. Johan: »Hillemand! er I bleven Provst? det maa I takke mig og Eders 60 Rdlr. for, I har givet

derfor,“ — og derpaa blev han ved at skjælde. Provsten forlangte Fred, men Sognemændene bade ham ikke at bryde sig derom, og da Provsten vilde have Hr. Johan til at overhøre Ungdommen, negtede han at gjøre det.

Samme Dag gik det ikke bedre i Vinding Kirke. Medens Provsten overhørte Ungdommen, holdt Hr. Johan en høirøstet Samtale med Smeden, og holdt ikke op, uagtet Provsten bad ham derom. Da han omsider havde forhindret Provsten, saalænge ham syntes for godt, løb han udaf Kirken og kom først igjen, efter at Visitatsen var endt. — Paa Provstens Spørgsmaal, om Nogen havde Noget at klage, klagede Mange over deres Stole, men en Pige over, at Hr. Johan ikke vilde tage hende til Alters. Hr. Johan paastod nu, at hun ikke kunde læse, Menigheden derimod, at hun kunde læse bedre end de Andre.

Hr. Johan blev herefter atter indstevnet for en Provsteret til den 7 Juni 1692, men da han ikke mødte, blev Sagen udsat en Maaned. Den 5 Juli holdtes Retten igjen; ikke heller nu mødte Hr. Johan, men sendte sit skriftlige Indlæg. Om Klagerne over ham siger han heri: »at jeg »skulde have forekastet ham (Provsten), at have tilkjøbt sig »Provsteembedet for 60 Rdl., da kunde jeg ikke sige saa »danne Ord, som jeg Intet vidste af; men om det har kostet »Provsten Meer eller Mindre, veed han bedst selv; mig har »han ikke refereret, at det har kostet ham meer end 2½ »Tønde Sigtemeel; hvem Provsten det haver foræret, maa »han selv forklare. Om jeg har forekastet ham hans Ung»dom, da kunde det lidet skade. Jeg veed ikke, om det »stod ham vel som en ung Provst, der havde kun været »Sognepræst i to Aar, at overskjælde og overfuse en gammel Præstemand, som haver været Sognepræst i 26 Aar. »— I Vinding Kirke tiltalede han mig, som jeg havde »været en Hund eller hans Træl, som jeg dog ikke er, »men saavel af Gud som min naadigste Arvekonige er mig et »Embedet betroet som ham, og naar han bliver inden sine »Grændser, skal jeg nok bevise ham den Ære, ham til-

»kommer. Jeg er ingen Hjemfødning, men haver deponeret
»fra Helsingørs Skole og ellers gaaet baade i Lunds og
»Christianstads Skole mange Aar, haver og betjent adskillige
»høie Bestillinger baade her i Danmark og i Sverrig, tjent
»min allernaadigste Arvekonges Hr. Fader, glørværdigst i
»Amindelse, for Skibsskriver i 2 Aar, item tjent Grever og
»Rigens Raad i Sverrig baade for deres Børns Informator,
»Hofmester, Præst udi mange Aar, og for Præst udi Lomme-
»strøe udi Skaane i 13 Aar og her i Danmark i 13 Aar,
»og det saaledes som jeg vil svare Gud paa Domsdag; og
»at Hr. Holger er bleven mig saa gram og forfølger mig
»uden Skyld, kan jeg ikke noksom forundre mig over, da
»han tilforn har været min bedste Ven, og at jeg har ei Andet
»forskyldt af ham, som var den Første, der udvalgte ham
»til Provst og fik derfor mine Herredsbrødres Uvenskab;
»da kaldtes jeg mon frère, men nu — — —

Provsterettens Dom bestemte, at Hr. Johan Thrænov for sine spottelige og ufine Ord imod Provsten skulde bøde til Provsten selv 10 Rdlr., til Christianshavns Kirke 10 Rdlr. og til fattige Præsteenker 20 Rdlr., samt betale Provsten Kost og Tæring med 6 Rdlr. — Ved Landemodet derimod blev han afsat fra sit Embede; men da Naadensaaret var ude, vilde han ikke flytte ud af Vinding Præstegaard, hvorfor Retten atter maatte træde til og gjøre den ryddelig for Eftermanden.
